

La traducció de la modalitat deòntica i epistèmica del verb modal *sollen* en el corpus COVALT

Josep R. Guzman (Castelló de la Plana)

■ 1 Introducció

Heus ací que dins de l'àmbit dels estudis de traducció en les darreres dècades s'ha produït un avanç considerable en moltes parelles de llengües.¹ Cal parar esment, però, que tot i així encara hi ha pel que fa la traducció al català, i de forma molt particular, des de l'alemany, buits remarcables. Un d'aquests buits és el de la traducció de la modalitat. Certament, la modalitat en l'espai de la catalanística, i en concret en el de la traducció, ha estat estudiat de forma més concreta pel que fa al grup lexemàtic de les partícules modals (Ferrer, 2001; Guzman, 2000, 2002; Torrent-Lenzen, 1994, 2009; etc.), tanmateix no ho ha estat amb la mateixa profusió altres aspectes, com ara determinats verbs modals. En altres llengües, l'estudi de la deonticitat o l'epistematicitat de verbs modals alemanys i la translació a altres llengües sí que ha rebut una major atenció. Així, troben estudis que analitzen la relació entre les formes alemanyes i hongareses (Horváth, 2006), italianes (Ruch, 2006), sueques (Kanala, 2006), holandeses (Mortelmans, 2013), etc. Aleshores, aquest estudi ve a omplir un buit dins de l'anàlisi d'aquesta problemàtica des d'un punt de vista empíric. És a dir, l'objectiu del nostre estudi és l'anàlisi de la traducció del verb modal *sollen* tant respecte a l'ús deòntic com epistèmic dins del marc que estableix el Corpus Valencià de Literatura Traduïda (COVALT). Així doncs, en primer lloc presentarem el concepte de modalitat i els tipus que la configurem. En segon lloc, revisarem tant el sistema alemany com el català per tal d'expressar els aspectes deòntics i epistèmics de la modalitat. Finalment, analitzarem els resultats de la taxo-

1 Aquest treball s'emmarca dins del projecte FFI2015-68867-P del Ministerio de Educación y Ciencia (amb fons FEDER de la Unió Europea) HUM2006 i pel Projecte de Bancaixa P1-1B2008-59.

nomia dels usos del verb modal *sollen* i les seues equivalències en les traduccions del corpus COVALT i presentarem les conclusions.

■ 2 La modalitat

Modernament (ja va ser estudiat per Aristòtil), el concepte de modalitat va ser inicialment estudiat des de l'escola de Ginebra i de forma especial per Charles Bally que repren la classificació oracional a partir del *dictum* i el *modus*. Si el *dictum* fa referència al contingut d'un enunciat, el *modus*, que també rep el nom de modalitat, ho fa a la forma de dir-ho. Ara bé, el contingut d'aquest concepte ha estat tractat des de múltiples perspectives teòriques (deixant de banda aquelles que no són lingüístiques), la qual cosa n'ha generat l'aparició de múltiples interpretacions com ho demostren els nombrosos treballs existents (Droessiger, 2004: 85), i on alguns investigadors defineixen el concepte d'una forma més estricta que altres (Helbig, 1995: 213). De fet, podríem dir que la definició del concepte de modalitat genera més controvèrsia que unitat. En qualsevol cas, el que podem afirmar és que existeix una certa unanimitat en el fet que la modalitat fa referència a la forma en què s'expressa l'enunciació i que està representada per diverses categories gramaticals. Així doncs, diríem que la modalitat s'entén com una categoria semàntica, pragmàtica i gramatical relacionada amb la subjectivitat en el llenguatge o, el que és el mateix, amb el posicionament de l'emissor respecte a l'enunciat i respecte al seu interlocutor. En bona mesura, aquest concepte pot identificar-se també amb el de modalització, entesa com "l'actitud que adopta el locutor respecte a allò que diu (els enunciats, el discurs), a la persona a qui ho diu (receptor, destinatari, interlocutor, al·locutari, coenunciador), al context immediat i al món en un sentit ampli." (Grau, 2003: 115). Hi ha alguns autors que les distingeixen igual com es distingeix el resultat de l'acció, on el resultat del procés de modalització es concreta en les marques modals. Fet i fet, en realitat parlariem de dos tipus d'aproximaments al problema, d'una banda, l'estudi de les formes modals com a categories semàntiques (la modalitat) i, de l'altra, l'estudi de les relacions entre els usos de les marques modals i el context de l'enunciació (la modalització) (Wolf, 2006: 150). Per a altres (Halliday, 1994; Thompson, 1996), la modalització seria un tipus dins de la modalitat. Tanmateix, nosaltres no entrarem ací en aquesta distinció i parlarem de modalitat i l'expressió lingüística de la modalitat.

Pel que fa als tipus de modalitat, la seua diferenciació, en realitat, reflecteix un problema més aviat terminològic. En general, s'estableixen parelles de conceptes que s'expliciten sota les formes d'epistèmic i de deòntic (Palmer, 1990: 5; Helbig i Buscha, 2001: 117; Hentschel i Weydt, 2003: 76 i s.), inferencial i no inferencial (Eisenberg, 2004: 94), epistèmic i no epistèmic (Duden-Grammatik, 2005: 5637), epistèmic i circumstancial (Axel, 2001: 38; Reis, 2001: 287), orientat a l'agent o orientat al parlant (Bybee, 1985; Engel, 2004: 246). Totes aquestes denominacions no són necessàriament sinònimes. Nosaltres, seguint la majoria dels estudis anteriors, hem optat en aquest treball, pel que fa als tipus de modalitat de l'enunciat, per la distinció de la modalitat deòntica i epistèmica. Lyons (1977: 793) definia la modalitat epistèmica relacionada amb la necessitat i la possibilitat de la veritat de la proposició, "the speaker's opinion or attitude towards the proposition that the sentence expresses or the situation that the proposition describes", és a dir relacionat amb el coneixement i la creença. Al seu torn, la modalitat deòntica apareix quan el parlant no es compromet amb la veritat d'una proposició, simplement l'agent ha de realitzar una determinada acció i, aleshores, està relacionada amb les funcions socials de permís i d'obligació, en paraules de Lyons (1977: 823) "deontic modality is concerned with the necessity or possibility of acts performed by morally responsible agents". Ara bé, és cert, com reconeixen Bybee i Fleischman (1995: 4), que en el llenguatge natural, manta volta, resulta difícil distingir-les, i en moltes ocasions tot és més una qüestió de gradació. Pel que fa a la modalitat epistèmica, Lyons (1977: 797 i s.) distingeix entre una modalitat epistèmica objectiva i una altra subjectiva, la diferència entre una i l'altra rau en el fet que la primera expressa la possibilitat que podria ser mesurada objectivament respecte a la veritat d'allò que s'ha enunciat, mentre que la segona transmet pràcticament una suposició respecte a la veritat que s'ha enunciat. Tot i així, la segona és molt rara en els usos ordinaris de la llengua (Lyons, 1997: 354). A l'encop, la modalitat deòntica també tindria per a Lyons aquest doble vessant. No obstant això, com assenyala Martínez (2008: 1285), per tal d'analitzar l'expressió de l'obligació cal distingir si l'expressió de l'obligació que articula l'enunciat coincideix o no amb el subjecte de l'enunciat. Val a dir que, en l'àmbit de la traducció, aquesta distinció és fa encara més complexa, ja que les llengües no sempre utilitzen les mateixes marques lingüístiques per tal d'expressar-la.

■ 3 L'expressió de la deonticitat i l'epistemicitat en alemany: *sollen*

L'expressió de la modalitat en alemany s'articula mitjançant una sèrie de verbs, modals i d'altres, com ara *müssen, sollen, können, dürfen, mögen, wollen, (nicht) brauchen, lassen, werden i möchten, scheinen, glauben*, el mode del verb (especialment *Konjunktiv* i imperatiu), les construccions *sein zu + Inf.*, *haben zu + Inf.*, i *sich lassen + Inf.*, *bleiben zu + Inf.*, adverbis (*möglicherweise, notwendigerweise, vielleicht...*), adjectius amb sufixos amb *-bar (lösbar)* i *-lich*, o determinades partícules modals com per exemple *wohl*, entre d'altres. Ara bé, tots aquests recursos no s'empren en la modalitat deòntica, bàsicament pel que fa als verbs modals, la modalitat deòntica s'articula amb els verbs *müssen, sollen, können* i *dürfen*. Amb els verbs *müssen* i *sollen* s'expressa clarament l'obligació de realitzar una acció. La diferència entre aquests verbs radica en el fet que amb *sollen* la necessitat de la realització de l'acció “nicht durch objektive (oder als solche gesehene) Bedingungen gegeben ist, sondern immer den Willen einer fremden Instanz einschließt” (Helbig i Buscha, 2001: 119), en contraposició a *müssen* on la necessitat rau directament en el subjecte. A més, el grau d'obligació és diferent entre els dos verbs, molt més apaivagat amb *sollen* (Öhlschläger, 1989: 172; Hentschel i Weydt, 2003: 80). Però *sollen* presenta un ús deòntic amb diverses variacions. Per tal d'establir una certa categorització, hem adaptat la taxonomia de *sollen* realitzada per Kanala (2006: 129 i s.) per al seu treball sobre la traducció dels verbs *müssen* i *sollen* al suc. En el nostre cas no hem establert subdivisions, sinó que hem utilitzat cadascuna de les variants de forma independent, en la mesura que a l'hora d'analitzar l'existència de variacions en les traduccions del corpus COVALT no tenia una importància significativa. Així doncs, distingiríem els següents usos deòntics, que en molts casos manifesten més aviat un problema de caràcter pramàtic relacionat amb la cortesia:

a) Necessitat/Obligació. Aquesta variant cal entendre-la com a conseqüència d'una voluntat aliena al subjecte (1). És un enunciat que deriva d'algun origen o d'alguna causa (Lyons, 1980: 755).

(1) Ich soll jeden Tag Augentropfen gegen Glaukom nehmen

En (1) veiem que existeix una necessitat per part de la font modal (que coincideix en l'agent modal) de realitzar l'acció enunciada. Es podria també inferir que existeix una agent modal (el metge) que és qui ha manat (recomanat?) l'acció enunciada. En molts casos aquestes matisacions només

poden ser dilucidades des d'un criteri pragmàtic amb major context, com podem observar en (2). Per tal de diferenciar-la de l'obligació, direm que la necessitat es trobaria relacionada amb les necessitats físiques, mentre que l'obligació ho faria amb les directrius morals i legals. Aleshores, la distinció entre l'una i l'altra té a veure amb la causa de l'acte.

(2) Frl. B. soll sie reinlassen

En (2), sense més context, no sabríem si l'agent modal, té una obligació o necessita executar l'acció deòntica, ja que pot ser que Frl. B. l'haja de deixar entrar perquè ella (*sie*) siga metgessa i per tant Frl. B. la necessita o perquè ella (*sie*) siga la propietària de la vivenda i apareix amb una notificació de desnonament.

b) Exigència/Manament. En aquest cas parlem bàsicament de les accions que es realitzen en la forma de la segona persona del singular o del plural (3). És a dir aquells casos en què no apareix la font modal i només l'agent modal i, a més, aquest està representat en segona persona. Són els casos en què l'obligació és més clara i afecta directament la voluntat de l'agent modal.

(3) Du sollst neben mir keine anderen Götter haben

c) Obligació indirecta. Aquest ús defineix aquella exhortació dirigida a una tercera persona o que es transmet a l'agent modal per una tercera persona. Aquesta acceptió és considerada per Helbig i Buscha (2001: 120) i assenyala que *sollen* apareix exclusivament en *Konjunktiv Präsens* (o *Konjunktiv Präteritum*). Mortelmans (2013: 75) considera que no s'hauria de considerar separada del "allgemeinen Forderungsbedeutung". En qualsevol cas, nosaltres, seguint Helbig i Buscha (2001), l'hem considerada en la mesura que apareix en una oració subordinada com en (4):

(4) Er sagte, ich solle meine Daten sichern

En aquests usos és habitual l'elisió de la conjunció *dass*.

d) Consell o recomanació. En general s'utilitza *Konjunktiv II* com a expressió de la recomanació (5).

(5) Du solltest vielleicht doch etwas anderes anziehen

Tanmateix, en molts casos en combinació amb el pronom indefinit *man*, sol aparèixer amb la forma de l'indicatiu *soll* (Mortelmans, 2013: 74). La distinció entre consell o recomanació i la prohibició que apareix més endavant, està relacionada amb qui és la font modal. Si aquesta té una autoritat i la manifesta, en aquests casos, deixem de considerar-la consell per passar a la qualificació de prohibició.

e) Futur expressat en el passat. Aquest ús de *sollen* sol aparèixer en narracions on s'expressa posterioritat en relació amb alguna cosa en el passat, és a dir projectem el futur des del passat. En aquest cas *sollen* s'usa sempre en *Indikativ Präteritum* (Duden-Grammatik, 1998: 101), com en (6).

(6) Dieser Gedanke sollte sich später als sehr vorteilhaft erweisen

f) Condió. Apareix en oracions condicionals i amb el *Konjunktiv Präteritum*. A més, amb formes condicionals: *wenn, selbst wenn, vorausgesetzt, dass, falls, im Falle, dass* o *für den Fall, dass* (Duden-Grammatik, 1998: 101). En aquest ús, *sollen* reforça el caràcter de la condicional o de la concessiva.

(7) Für den Fall, dass eine Betreuung notwendig werden sollte, kann man in einer Betreuungsverfügung eine Person vorschlagen

g) Intenció, avís. L'enunciació es relaciona també amb el futur i on la font modal expressa quelcom que Djordjević (1983: 32) indica que apareix, per exemple, en treballs de caràcter científic (Kanala, 2006: 33) (8). Però òbviament, no es limita a aquest tipus de treballs.

(8) Von ihm soll die Rede sein

h) Retret. Aquest tipus comporta els casos en què l'emissor expressa la seua insatisfacció per una actuació (9). Aquesta categoria ha estat introduïda per Lindemann (2000: 142), per al qual la marca està més relacionada amb un ús del *Konjunktiv* que no pas del verb *sollen*, tal com assenyala Kanala (2006: 34).

(9) Ihr hättet kommen sollen

i) Prohibició. Generalment, en aquest grup de la taxonomia, el verb apareix junt amb la negació *nicht* (10). Nosaltres hi hem afegit també formes negatives com ara *niemals*, *niemand*, etc.

(10) Du sollst doch nicht andauernd abschreiben!

Té un significat semblant al del verb modal *dürfen*. Cal recordar que existeix també una diferència entre *müssen nicht* i *sollen nicht*.

(11) Du sollst nicht traurig sein

En aquest exemple (11) s'expressa clarament una prohibició, mentre que amb (12) s'indica que no hi ha una necessitat de fer-ho.

(12) Du musst nicht traurig sein

Fins aquest punt, hem revisat els usos deòntics del verb modal *sollen*, ara continuarem amb els usos que expressen l'epistemicitat:

a) Transmissió d'un missatge. L'emissor transmet alguna cosa com a informació o notícia (Kanala, 2006: 35). Té un valor en certa mesura de conjectura, es transmet una informació que no necessàriament està assegurada i per tant es presenta amb una certa cautela epistemològica. Aquest és l'ús més utilitzat en alemany.

(13a) Sie sollen gefahren sein

La frase (13a) podria ser parafrasejada com (13b):

(13b) Man behauptet, dass sie gefahren seien

b) Dubte o suposició. Aquest ús es troba lligat al *Konjunktiv Präteritum* i a la interrogació (Duden-Grammatik, 1998: 101).

(13) Sollte ich glücklich sein?

És a dir, el dubte pot aparèixer com una interrogació (13) o com en (14):

(14) Das sollte die richtige Lösung sein

La frase (14) podria ser parafrasejada com (15):

(15) Es ist wahrscheinlich die richtige Lösung.

■ 4 L'expressió de la deonticitat i l'epistematicitat en català: les perífrasis verbals

Una vegada examinades les eines conceptuals corresponents a l'expressió de la deonticitat i l'epistematicitat del verb modal *sollen* en alemany, ara revisarem les corresponents al català pel que fa, especialment, a les perífrasis verbals equivalents. Així, quant a l'expressió de la deonticitat en català, aquesta es realitza, com esmentàvem suara, amb les perífrasis verbals d'obligació, però també, evidentment, amb altres formes, com ara l'ús de determinats temps verbals i modes verbals, on imperatiu és el mode per excel·lència. En primer lloc, val a dir que les perífrasis verbals en català (com en la resta de les llengües romàniques) serveixen per a donar-li al verb la possibilitat de matisar encara més la seua acció. Aquesta matisació ultrapassa la simple conjugació amb els seus aspectes de temps o de mode. Les perífrasis verbals en català han estat tractades particularment i de forma prescriptiva, per nombroses gramàtiques, com les de Sanchis Guarnier (1950), Fabra (1956), Badia (1962, 1994), Moll (1968), Jané (1977), Lacreu (1990), Ruaix (1998), Gavarró i Laca (2002) dins de la *Gramàtica del català contemporani*, o la *Gramàtica Normativa Valenciana* (2006), per citar-ne només unes quantes. Igualment, algunes perífrasis concretes han tingut un tractament particular exhaustiu per nombrosos autors o per nombrosos treballs de forma específica. Un recompte d'aquests treballs ultrapassaria l'àmbit d'aquest estudi, no voldríem estar-nos de recordar el conjunt de treballs editats per Pusch i Wesch (2003). De la mateixa manera, l'estudi de Xavier Rull, *La perífrasi verbal en català* (2007), fa una revisió prolixa de les característiques de les perífrasis verbals tot analitzant tant els límits del concepte com també els límits entre les diverses tipologies i, en aquest context, revisa també les perífrasis verbals deòntiques.

D'aquesta manera, la primera perífrasi de la qual farem menció serà la forma més estesa en català per expressar l'obligació o la necessitat (com podrem comprovar més avall): [*haver + de + infinitiu*]. Aquesta és la forma usual de l'expressió de la deonticitat des de pràcticament el segle XVI en què començarà la seua tendència hegemònica (Cabanes, 1996: 137). A la perífrasi [*haver + de + infinitiu*] hi afegirem [*tenir + de + infinitiu*], malgrat

que aquesta darrera perífrasi haja estat bandejada per diversos diccionaris (*Gran Diccionari de la Llengua Catalana* [GDLC] i el *Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans* [DIEC]) i també algunes gramàtiques. Naturalment, no entra en consideració la perífrasi amb *que*, ja que ha estat rebutjada unànimement i considerada per tots els autors com un calc de l'espanyol. Un cas diferent seria el d'una perífrasi de legitimitat dubtosa actualment per a alguns gramàtics pel que fa al sentit deòntic, però que és clarament admesa quan expressa probabilitat: [*deure* + infinitiu]. Aquesta perífrasi, en el seu sentit d'obligació, o bé no ha estat inclosa en els diversos diccionaris consultats, o bé ha estat bandejada per obsoleta, encara que en molts casos s'ha considerat legítima en un sentit d'obligació moral. Hi ha algun cas (Jané, 1984) que considera que es pot utilitzar quan no genera ambigüïtat. Tanmateix, cal assenyalar que l'únic que recorda la tradició de la llengua catalana medieval i en subratlla la seua validesa, si més no restringida a l'àmbit del País Valencià, és Josep Lacreu (1992: 232).

Hi ha unes altres construccions de tipologia deòntica que caldria recordar: [*mirar* + *de* + infinitiu] o [*fer* + *per* + infinitiu]. Aquestes, com assenyala Rull (2007: 172), tenen un matis respecte a la forma neutra [*baver* + *de* + infinitiu] que és la de “fer accions per tal de”. En la mateixa línia, trobem aquelles perífrasis verbals que tenen un element de reforç en l'estructura bàsica (que no són pròpiament pertanyents a la perífrasi), com ara un acusatiu. Això és precisament el que s'esdevé en la perífrasi: ACUSATIU + [*portar*/*dur* + *a* + infinitiu]. Amb ella caldria esmentar formes similars com [*menar*/*moure* + *a* + infinitiu]. Per tal de cloure aquest apartat caldria situar la perífrasi [*gosar* + (*a* / *de*) + infinitiu] que té una petja de deonticitat, encara que no expressa directament una prohibició, necessitat o obligació. Val a dir que la llista de perífrasis verbals deòntiques no és una llista tancada i, de fet, els diversos autors no s'hi posen d'acord. Existeixen diverses estructures que són o poden ser deòntiques, però que, tanmateix, també poden ser discutibles com a perífrasis verbals. Així, en aquest apartat caldria incloure estructures com ara [*caldre* + infinitiu], emprada de forma impersonal o, també, la construcció [*estar-se* + *de* + infinitiu] que, tot i que amb negació deixa de tenir un sentit de prohibició, sí que el té clarament perfilat sense negació; però al seu torn, es discuteix si és una simple estructura oracional (Rull, 2007: 319).

A l'inici d'aquest apartat, havíem apuntat també que el mode també pot servir per a expressar la modalitat deòntica. De fet, el mode imperatiu té precisament aquesta funció d'exhortació. L'imperatiu és, doncs, un mode apel·latiu, que serveix per a expressar les ordres a l'agent modal. El qual

apareix en segona o cinquena persona i, òbviament, no pot ser, en principi, de primera persona. Com que les altres formes dels temps s'empren a partir de les formes del present de subjuntiu, aleshores, es fa palés també la relació del subjuntiu i la modalitat deòntica en alguns casos i, en general, quan l'exhortació és negativa que, en aquest cas, es basteix amb el present de subjuntiu i l'adverbi *no*.

L'expressió de l'epistemicitat en català, és a dir, sobre l'actitud del parlant respecte a la validesa de l'enunciació, és molt més variada. El motiu arrela en el fet que el grau de coneixement i possibilitat de l'enunciació genera multitud d'operadors modals. Així, hi trobem fórmules introductòries del tipus: *és possible, és segur, és impossible*, etc., al costat de verbs modals, locucions adverbials (*potser, tal vegada*, etc.), frases fetes i lèxic nocional (verbs, adjectius, adverbis, i substantius) molt divers que expressa aquesta avaluació. Un estudi profund de totes aquestes marques s'allunyen de l'abast d'aquest treball, i ja ha estat estudiada en diverses publicacions (Payrato, 2002: 1179; Gavarró i Laca, 2002: 2711; Grau, 2003: 215–252). Les perífrasis verbals que indiquen epistemicitat són principalment: [*deure* + infinitiu] (que ja hem vist anteriorment) i [*poder* + infinitiu]. Aquesta darrera perífrasi té un caire epistèmic quan indica possibilitat i pot aparèixer amb diversos matisos: possibilitat potencial i possibilitat legal o moral. Ara bé, cal esmentar també altres verbs, com ara *creure, trobar, pensar(-se)* o *semblar/parèixer*, tot i que aquest darrer amb objecte indirecte (Rull, 2007: 174), que poden realitzar aquesta funció. Rull (2007: 175–176) apunta tres formes més que es trobarien a cavall entre l'epistemicitat i la deonticitat: [ACU + *veure* + gerundi], [ACU + *veure* + a + infinitiu] i [*dir* + *de* + infinitiu]. Malgrat que aquesta darrera possiblement no és considerada una perífrasi verbal.

■ 5 Materials i metodologia

Per portar a terme aquesta investigació hem utilitzat el Corpus Valencià de Literatura Traduïda (COVALT). El corpus COVALT és un corpus paral·lel construït amb obres narratives i les traduccions corresponents publicades per editorials valencianes inicialment entre 1990 i 2000. El corpus està bastit amb tres subcorpus diferenciats segons si la llengua original és el francès, l'anglès o l'alemany (una descripció més detallada es troba a Guzman, 2013). Pel que fa al subcorpus alemany-català, com que durant el període esmentat el nombre de traduccions no era significatiu, el subcorpus es va haver d'ampliar amb traduccions publicades posteriorment fins a arribar a les 18 obres (a l'apèndix I) i les seues traduccions corresponents,

amb un total de quasi mig milió de paraules tant en català (497.904) com en alemany (492.018).

Els originals i les traduccions es van digitalitzar i se'ls va aplicar un programa d'OCR. Posteriorment, es van etiquetar els textos amb el programa *Freeling* (Padró, 2011; Padró i Stanilovsky, 2012). *Freeling* és una llibreria de codi obert que serveix per a la categorització i la lematització dels textos. Atès que el resultat no està exempt d'errades, es van haver de corregir manualment, en la majoria dels casos per problemes de desambiguació, tant pel que fa a la lematització com a la categorització. Finalment, la recerca dins del corpus es va realitzar amb el *IMS Corpus Workbench* (CWB), amb el seu component *Corpus query processor* (CQP) i es van individualitzar 714 usos de *sollen*. A l'efecte d'identificar els diversos usos d'aquest verb modal, van estar sotmesos a revisió per part de dos investigadors independents i l'escala d'acord es va establir, seguint Cohen (1960), al 96%.

■ 6 Resultats i discussió

Una vegada analitzat el nostre corpus, a grans trets, hem de dir que hem trobat 714 concurrències de *sollen*. De les quals, 387 (54,20%) corresponen a un ús deòntic, mentre que 327 (45,79%) corresponen a un ús epistèmic. Igualment, el conjunt de la distribució de les solucions del verb *sollen* en els texts traduïts (TT) apareix a la taula 1.

Forma al TT	Ocurrències Ús deòntic	%	Ocurrències Ús epistèmic	%	Total Ocurrències	% Total
[<i>haver + de + infinitiu</i>]	189	26,5	105	14,71	294	41,17
[<i>que + subjuntiu</i>]	86	12,3	9	1,26	95	13,58
[Verb en futur]	10	1,4	10	1,40	22	2,8
[Mode Imperatiu]	2	0,28	0	0	1	0,28
[Altres solucions]	68	9,52	173	24,01	238	33,75
[<i>caldre + infinitiu</i>]	17	2,38	5	0,56	20	3,08
[Verb en condicional]	13	1,82	18	2,52	34	4,34
∅	0	0	3	0,42	3	0,42

Taula 1. Ocurrències de les formes del verb modal *sollen* en TT.

Comptat i debatut, veiem que, en el conjunt de totes les formes traduïdes de *sollen* en TT, les solucions més destacades són: [*haver + de + infinitiu*], [Altres solucions] i [*que + subjuntiu*]. Totes tres representen quasi el

90% de totes les solucions. Certament el grup que hem configurat com [Altres solucions] és un calaix de sastre on hi trobem precisament solucions molt variades, moltes de les quals les anirem esbrinant més endavant en parlar amb més detall de les traduccions dels usos de *sollen*. Hem inclòs també en aquesta taula, solucions amb ocurrencies més migrades, precisament per la seua poca incidència, com ara de l'ús del mode imperatiu, la forma de [caldre + infinitiu], o els usos de temps verbals com el futur o el condicional, algunes de les quals les havíem esmentat anteriorment en parlar del sistema d'expressió de la deonticitat i l'epistematicitat en català.

Quan creuem les dades de l'ús deòntic i de l'ús epistèmic amb les formes que assoleix *sollen* en TT, ens adonem, en primer lloc, de la complementaritat entre [haver + de + infinitiu] i [Altres solucions]. Així, mentre que en l'ús deòntic de *sollen* [haver + de + infinitiu] supera el 25% i el grup que hem denominat [Altres solucions] no arriba al 10%, en la traducció de l'ús epistèmic de *sollen*, ens trobem amb el cas contrari, és a dir, el grup [Altres solucions] s'aproxima a aquest 25% i el d'[haver + de + infinitiu] assoleix poc més del 14%. En segon lloc, resulta significatiu les escasses ocurrencies del mode imperatiu, les úniques que trobem es donen en l'ús deòntic, com també, la majoria de les ocurrencies de [caldre + infinitiu]. En tercer lloc, hem de destacar també l'altre gran recurs en la traducció de l'ús deòntic de *sollen*, ens referim a l'estructura [que+ subjuntiu], ja que en aquest cas representa més del 10% dels casos en contraposició a poc més d'un minso 1% en la traducció de l'ús epistèmic. Finalment, malgrat tot el que hem apuntat fins ara, cal fer un parell de matisacions a les dades de la taula 1. La primera és que en el grup [Verb en condicional] no estan inclosos els casos d' [haver + de + infinitiu]. I la segona precisió és que amb el símbol Ø hem volgut indicar que s'havia produït una supressió de tota la frase i no del verb *sollen*. Quan s'ha esdevingut aquest darrer cas, s'ha comptabilitzat dins del grup [Altres solucions].

Seguint la taxonomia dels usos del verb modal *sollen* que hem reflectit en els apartats anteriors, tot seguit, passarem ara a analitzar aquestes dades amb més detall:

a) Necessitat/Obligació. Tal com havíem apuntat en l'apartat 3, aquest ús de *sollen* cal entendre'l com a resultat d'una volició però que no naix del subjecte, sinó d'una volició aliena. Les correspondències en català al corpus COVALT apareixen representades en la taula 2.

Forma al TT	Ocurrences	%
[<i>baver + de + infinitiu</i>]	58	53,70
[<i>caldre + infinitiu/substantiu</i>]	26	24,07
[Altres solucions]	19	17,59
[<i>caldre + infinitiu</i>]	4	3,70
[Verb en futur]	1	0,92

Taula 2. Ocurrences del verb modal *sollen* en el sentit de necessitat, obligació.

La forma predominant en TT que assoleix el verb modal *sollen* és la de l'estructura [*baver + de + infinitiu*], seguida de [*que + subjuntiu*] (present o pretèrit). Dins del grup [Altres solucions], hi trobem formes més variades, com ara la utilització d'un verb finit que pot expressar semànticament un cert grau d'obligació com en (16b), tanmateix la forma més emprada és [*voler + que*], com en (17b), la qual cosa ens menaria a la relació entre *sollen* i *wollen* que havíem assenyalat fa poc.

- (16a) Ich soll ausrichten, Ihr mögt nachkommen. (Nöstlinger, 1988a)
= (NP)
- (16b) M'han encarregat que us diga que els seguiu. (Nöstlinger, 1988b)
= (NNP)
- (17a) Er soll die Hände aus dem Spiel lassen. (Rinser, 1989) = (RG)
- (17b) No vull que hi fique les mans. (Rinser, 2000) = (RD)

b) Exigència/Manament. Cal recordar que havíem precisat que la distinció respecte a la categoria anterior (Necessitat/Obligació) la marca l'agent modal representat en segona persona. Aquest manament o exigència es troba també matisat per la cortesia, ço és, per les estratègies destinades a mantenir la imatge (personal i social) dels interlocutors segons els contextos interactius (Guzman, 2002:9), les quals depenen generalment de les convencions de cada cultura. D'aquesta forma, en algunes ocasions, aquesta mena d'elocucions podrien considerar-se un consell i no un manament. Així, mentre que l'ordre (19a) és clara, fins i tot amb la repetició de la ordre i la introducció de la fórmula «et dic», en (20a/b) l'ordre apareix molt més apaivagada, o fins i tot acaba convertint-se en una mena de petició com en (21a/b).

- (19a) Bleib stehen. Du sollst stehen bleiben! (Funke, 2001) = (FA)
 (19b) Para! Para, et dic. (Funke, 2006) = (FQ)
- (20a) Ben, ich finde, du solltest mit dem albernen Spielchen aufhören.
 (FA)
 (20b) Mira, Ben, em sembla que ja és hora que deixis aquest joc estúpid.
 (FQ)
- (21a) Ja ! Und deshalb sollst du mir eine Gruselgeschichte erzählen.
 (Sommer-Bodenburg, 1990) = (SF)
 (21b) Sí. I per això m' agradaria que em contares una història de por.
 (Sommer-Bodenburg, 2000b) = (SP)

Les dades de la taula 3 recullen les ocurrencies en el sentit d'ordre, manament. No podem dir que hi haja alguna forma que excel·leix en nombre a les altres, donades les minses ocurrencies emprades en el TT: [*haver* + *de* + infinitiu], verb en futur, [*que* + subjuntiu], [Altres solucions] i, finalment, l'imperatiu.

Forma al TT	Ocurrencies	%
[<i>haver</i> + <i>de</i> + infinitiu]	3	27,28
[imperatiu]	2	18,18
[Altres solucions]	2	18,18
[<i>que</i> + subjuntiu]	2	18,18
[Verb en futur]	2	18,18

Taula 3. Ocurrencies del verb modal *sollen* en el sentit d'ordre, manament.

Podríem pensar que aquesta darrera forma, la de l'imperatiu, seria la més emprada i, tanmateix, no és així. No obstant això, en els nostres exemples, podem trobar el cas de (22b), que nosaltres hem classificat en [Altres solucions] i on el temps verbal emprat és l'imperatiu, però hem considerat que en el conjunt [*fer* el favor], no ha estat el verboide el que s'ha conjugat en imperatiu.

- (22a) Wolfgang, du sollst das Besteck benutzen! < sagte seine Mutter. (SF)
 (22b) Wolfgang, fes el favor d'utilitzar els coberts ! — li va dir sa mare.
 (SP)

c) Obligació indirecta. Aquesta obligació indirecta es troba lligada al discurs reportat, ja que és una transformació de l'enunciació citada. Tot i que en principi no hi ha més que un locutor, òbviament, hi ha altres veus representades pels personatges, atès que parlem de textos literaris. A la taula 4, que es presenta a continuació, s'arreglegen les formes que adopta la traducció de *sollen* en aquests casos.

Forma al TT	Ocurrències	%
[<i>haver + de + infinitiu</i>]	24	38,70
[<i>caldre + infinitiu/ que</i>]	2	3,22
[<i>que + subjuntiu</i>]	29	46,77
[Verb en futur]	1	1,61
[Altres solucions]	6	9,7

Taula 4. Ocurrències del verb modal *sollen* en el sentit d'obligació indirecta.

Com podem escatir per la taula 4, ací destaca el pes de la forma [*que + subjuntiu*] lleugerament per damunt de la forma [*haver + de + infinitiu*]. La raó d'aquesta prevalença en aquest apartat té una justificació clara en el fet que són formes d'obligació indirectes en oracions subordinades, aleshores, resulta òbvia l'estructura esmentada. Hem de puntualitzar que aquest sentit palesa les mateixes matisacions a les quals havíem al·ludit anteriorment, és a dir, la classificació com a recomanació o com a ordre depèn de l'autoritat del subjecte modal o, senzillament, de la mitigació de l'acció segons el grau de cortesia, com es percep en (23b).

- (23a) Tete hat gemeint, wir sollten den Baum ins Haus rüberschaffen.
(Nöstlinger, 1992) = (NS)
- (23b) Tete diu que hauríem de posar l' arbre a la casa. (Nöstlinger, 2006)
= (NO)

A més, també ens trobem amb algunes formes molt puntuals en TT, com [*caldre + infinitiu/ que*] o l'ús del futur. En aquest darrer cas, precisament en aquelles accions que impliquen obligació, però també una acció posterior a la del verb principal, podríem haver-les classificat com a *Futur expressat en el passat* si no fos per la implicatura de l'obligació.

Finalment, direm que les formes que constitueixen la classificació [Altres solucions] són molt vàries, amb múltiples transformacions per part dels traductors. A tall d'exemple podem observar els casos (25b), (26b) i 27b).

- (25a) Und nun wurde in jedem Königreich ein Bote ausgeschiedt, der in aller Herren Länder nach dem jeweiligen Gegenstück fragen sollte. (Roth, 1994) = (RF)
- (25b) I, aleshores, cada rei va enviar un missatger a preguntar, de dalt a baix de tots els regnes coneguts, per la peça que encaixava amb la seua (Roth, 1995) = (RFu)
- (26a) Der Vogel widerriet ein solches, und sagte, ich solle Alles dem Wirte lassen, der sein Haus so lange nicht habe brauchen können und dadurch ziemlichermaßen Schaden gelitten; (Tieck, 1983) = (TM)
- (26b) L'ocell m'ho desaconsellà i em va suggerir deixar-ho tot a l'hostaler, que ja havia tingut prou desgràcia quan havia hagut de prescindir durant tant de temps de la seua casa; (Tieck, 1983) = (TV)
- (27a) Das Ende der Musik schien für die Unterirdischen ein Zeichen zu sein, dass sie den Festsaal verlassen sollten; denn plötzlich bewegten sich alle auf eine große Flügeltür am anderen Ende des Saals zu. (Sommer-Bodenburg, 1988) = (SU)
- (27b) Com si es tractara d'un senyal, així que es va acabar la música, els subterranis començaren a buidar la sala i a en direcció a una gran porta de dos batents que hi havia a l'altre cap. (Sommer-Bodenburg, 2000b) = (SS)

Així, mentre en (27b) la solució en TT passa per reconstruir el segment on apareix el verb *sollen*, de manera que el sentit d'obligació desapareix, en (25b) la transformació estaria relacionada amb la idea implícita de l'ordre i la introducció simplement del l'infinitiu. Al seu torn, en (26) la transformació és major, ja que el verb *dicendi* neutre *sagen*, que és atribuïble a l'enunciadore del discurs, es converteix en un verb descriptiu diferent: *suggerir*. Amb la qual cosa, la possible obligació és converteix en una recomanació.

d) Consell o recomanació. Ja havíem indicat en parlar de l'obligació que la classificació en els diversos apartats depenia en molts casos del grau de cortesia. És a dir, la distinció entre consell o recomanació i la prohibició que apareix més endavant, està relacionada amb qui és la font modal. Si aquesta font representa una autoritat i l'exerceix, aleshores, en aquests casos, deixem de considerar l'ús com consell per passar a la prohibició.

Les formes emprades en TT per a traduir aquest ús de *sollen*, apareixen a la taula 5.

Forma al TT	Ocurrències	%
[<i>haver + de + infinitiu</i>]	38	58,46
[<i>caldre + infinitiu/que</i>]	8	12,31
[<i>que + subjuntiu</i>]	7	10,77
[Altres solucions]	12	18,46

Taula 5. Ocurrències del verb modal *sollen* en el sentit de recomanació o consell.

Pel que fa a la construcció en TT [*haver + de + infinitiu*], cal dir que aquesta es construeix bàsicament amb el verb *haver* en condicional i només hem trobat dues ocurrències que no ho fa així. No obstant això, aquestes dos ocurrències –una en futur i una en present d’indicatiu– podrien qualificar-se com de manament molt mitigat.

A l’encop, les formes en TT amb el verb *caldre*, (dues amb *caldre + que*) responen a una frase en el text original (TO) amb una construcció amb *man* i s’implementen de dues formes: en condicional i en present i, generalment, aquesta darrera amb la partícula negativa *no*. Són formes on l’agent que fa la recomanació s’amaga darrere de la frase impersonal. Això mateix passa amb diverses alternatives que hem reunit sota l’epígraf [Altres solucions]: formes, com ara *convindria* (39b), *seria preferible* (40b), etc.

- (27a) Er meint, K. soll versuchen, zur Gestapo in M. selbst zu gehen. (RG)
- (27b) Diu que convindria que K. anara personalment a la Gestapo en M. (RD)
- (28a) Wohl nach schon viertelstündiger Arbeit sagte die Mutter, man solle den Kasten doch lieber hier lassen, (Kafka, 1966) = (KV)
- (28b) Al cap d’un quart d’hora ben tocat de treball, la mare va dir que seria preferible deixar el bagul on era, (Kafka, 1996) = (KM)

En general, en aquests casos la transformació de la frase en TT és molt gran com es percep en (29b) i (30b).

- (29a) Wenn sich Sirius für Raumschiffe interessiert, solltest du ihn erst recht einladen, sagte sein Vater. (SF)
- (29b) —Si a Sírius li interessen les naus espacials, encara tens més motius per a convidar-lo –va dir son pare–. (SP)

- (30a) Wenn du deinen Schutzstein verloren hast, solltest du erst recht bei mir bleiben! « erklärte die Führfrau. (SU)
- (30b) —Si és cert que l' has perduda, encara tens més motius per a quedar-te amb mi —li va explicar la dona—. (SS)

En aquesta mateixa línia podríem incloure alguna parèmia com ara en (31b) que, ahora, en té també una en TO.

- (31a) Tete seufzte und dachte an die Spruchweisheit, die ihre Mutter seit drei Tagen in regelmäßigen Abständen von sich gab: Man soll das Fell des Bären nicht verteilen, bevor der Bär erlegt ist! (Nöstlinger, 1992) = (NS)
- (31b) Tete sospirà i va recordar la saviesa del refrany que sa mare repetia de feia tres dies com una màquina: «No digues blat que no siga al sac, i encara ben lligat». (Nöstlinger, 1992) = (NO)

e) Futur expressat en el passat. Els textos narratius com els que forneixen el nostre corpus congruen un bon grapat de concurrències amb aquest ús, precisament perquè un narrador omniscient, en moltes ocasions expressa el futur dels personatges que narra.

Forma al TT	Ocurrències	%
[<i>haver + de + infinitiu</i>]	30	46,9
[<i>que + subjuntiu</i>]	6	9,3
[Verb en condicional]	12	18,8
[Altres solucions]	16	25

Taula 6. Ocurrències del verb modal *sollen* en el sentit *Futur expressat en el passat*.

És evident en la taula 6 que la solució que representa quasi la meitat de les ocurrències en TT és la del tipus [*haver + de + infinitiu*]. Al seu torn, el grup que hem nomenat [Altres solucions] recull formes que en molts casos presenten una gran transformació com es dona en (32b).

- (32a) Aber es sollte anders kommen. (Ende, 1994) = (EZ)
- (32b) Però la cosa no era tan fàcil com havíem imaginat. (Ende, 2004b)
= (EC)

La utilització del condicional és un recurs bastant usual en la narració per avançar la informació que s'esdevindrà, com en algun cas, també el subjuntiu en casos inicialment hipotètics, com es veu en els exemples.

f) Condició. En aquest epígraf recollim les solucions en TT on *sollen* reforça el caràcter de la condicional o de la concessiva i que presentem a la taula 6.

Forma al TT	Ocurrències	%
[<i>haver + de + infinitiu</i>]	2	8,33
[<i>que + subjuntiu</i>]	11	45,80
[Verb en condicional]	1	4,17
[<i>caldre + infinitiu</i>]	1	6,74
[Altres solucions]	9	37,5

Taula 6. Ocurrències del verb modal *sollen* en el sentit de condició.

A diferència d'altres grups on la solució en TT més nombrosa és la perífrasi verbal [*haver + de + infinitiu*], en aquest cas és la utilització de la construcció [*que + subjuntiu*], seguida d'[Altres solucions], que en la majoria dels casos apareixen introduïdes per la conjunció *si*, com en (33b) (més del 60% de les ocurrències).

(33a) »Wenn du das wagen solltest« (Grün, 1976) = (GV)

(33b) —Fes-ho si ets tan valent (Grün, 2000) = (GC)

g) Intenció, avís. En un context de textos narratius, aquest epígraf s'esmuny més aviat dins de la categoria de *Futur en el passat*. Tot i així, trobem unes quantes ocurrències tal com es palesa en la taula 7.

Forma al TT	Ocurrències	%
[Verb en futur]	6	100%

Taula 7. Ocurrències del verb modal *sollen* en el sentit d'avís, intenció...

La forma més nombrosa en TT és la utilització del futur, ja que són fets que es té la intenció de fer, o que estan planejats que es faran, com en (34b).

(34a) DIESES PARADIES VERDANKEN WIR NACHBARKINDS
HARTNÄCKIGKEIT; soll auf dem Schild stehen. (NS)

(34b) A la placa posarà: «AQUEST PARADÍS EL DEVEM A LA TOSSUDERIA DEL VEÏNET». (NO)

h) Retret. Com ja ha estat comentat, s'han agrupat en aquesta categoria les frases en què l'agent modal manifesta la seua desaprovació amb una actuació en el passat. Com veiem a la taula 8, la gran majoria de les ocurrencies es donen en TT amb l'estructura [*haver* + *de* + infinitiu], i amb tres formes diferents, la del verb *haver* en condicional, la més nombrosa (16 ocurrencies), i formes en pretèrit en indicatiu i en subjuntiu.

Forma al TT	Ocurrencies	%
[<i>haver</i> + <i>de</i> + infinitiu]	19	95%
[Altres solucions]	1	5%

Taula 8. Ocurrencies del verb modal *sollen* en el sentit de retret.

L'únic cas que hem comptabilitzat en aquest grup amb l'epígraf [Altres solucions] és una forma de retret molt apaivagada (35b) i on fins i tot hi apareix el verb *voler*.

- (35a) Oder es konnte einem passieren, dass man aus Versehen etwas ganz anderes herbeizauberte, wie zum Beispiel Mali, die während der Stunde einmal Appetit bekam und anstelle ihrer Sandalen, die sie eigentlich hätte herbeirufen sollen, plötzlich ihre Pausenbrote unter den Sohlen kleben hatte. (EZ)
- (35b) O també podia passar que, per una distracció, feren aparéixer per art de màgia qualsevol altra cosa, completament diferent, com li va passar, per exemple, a Mali, que tenia fam a l'hora de fer les pràctiques i en compte de fer aparéixer les seues sandàlies, com volia, va veure de sobre l'entrepà de l'esmorzar sota els seus peus. (EC)

i) Prohibició. Com en la gran majoria de les altres categories, la forma més utilitzada en TT és [*haver* + *de* + infinitiu] i *que* + subjuntiu, òbviament amb la introducció de la partícula negativa *no*. Aquesta mateixa partícula també apareix en les que hem congriat sota l'apartat [Altres solucions], excepte en un cas on apareix explícit el verb prohibir (36b).

Forma al TT	Ocurrències	%
[<i>haver + de + infinitiu</i>]	15	55,56
[<i>que + subjuntiu</i>]	7	23,93
[<i>caldre + infinitiu</i>]	2	7,40
[Altres solucions]	3	11,11

Taula 9. Ocurrències del verb modal *sollen* en el sentit de prohibició.

- (36a) [...] er solle niemals wieder einen Fuß in ihren Antiquitätenladen setzen...“ (SU)
- (36b) [...] li prohibiren posar els peus en la botiga d'antiguitats...” (SS)

Fins aquest punt, hem revisat els usos deòntics del verb modal *sollen*, ara continuarem amb els usos que expressen l'epistèmicitat. Havíem argüït anteriorment dos usos epistèmics: transmissió d'un missatge i dubte o suposició. En primer lloc, quant a la transmissió d'un missatge, hem de fer present que aquest té un caire com de conjectura, ja que el missatge que transmet l'agent modal no pot afirmar-lo completament. A la taula 10, hi troben les solucions que hi són presents en els usos deòntics del verb modal analitzat, és a dir, [*haver + de + infinitiu*], [*que + subjuntiu*], o el [Verb en futur]. No obstant això, el grup denominat [Altres solucions] és clarament el majoritari amb quasi el 70% de les ocurrències.

Forma al TT	Ocurrències	%
[<i>haver + de + infinitiu</i>]	11	13,9
[<i>que + subjuntiu</i>]	6	7,59
[Verb en futur]	7	8,86
[Altres solucions]	55	69,6

Taula 10. Ocurrències del verb modal *sollen* en el sentit de transmissió de la informació.

No repassarem ací cadascuna de les formes emprades en l'apartat [Altres solucions], atès que aquesta tasca ultrapassaria les dimensions d'aquest treball. No obstant això, assenyalarem que tot i que la variació és molt diversa, fins i tot amb la supressió de part de la frase, sí que hem trobat certes regularitats. Entre les regularitats detectades, cal esmentar les perífrasis verbals [*deure + infinitiu*] (6 ocurrències) (37b), [*pretendre + infinitiu*] (2

ocurrències) (38b), [*voler* + infinitiu] (7 ocurrències) (39b). A més, moltes d'aquestes solucions apareixen matisades per adverbis, com ara *potser*, *sembla que* (4 ocurrències) (40b) o *i diuen que* (7 ocurrències) (41b).

- (37a) worauf das Pferd mit einem liebenswürdigen Wiehern, das auf seine Art ein Lachen vorstellen sollte,...] (TM)
 (37b) Renillant amablement, que devia ser la seua manera de riure, (TV)
 (38a) Es sollte wie eine Erklärung wirken, es waren aber mehr als ein Dutzend gemeiner Schimpfwörter. (RG)
 (38b) [...] que pretenia fer l'efecte d' una mena de justificació, però que, en realitat, era més d'una dotzena d'improperis vils. (RD)
 (39a) Und dazu soll auch dieses Buch beitragen. (RG)
 (39b) Aquest llibre també vol fer-hi la seua contribució. (RD)
 (40a) Es soll bereits das zweite Kind sein, das sie ermordet hat. (RG)
 (40b) Sembla que ja és la segona criatura que ha mort. (RD)
 (41a) Sie soll operiert werden. (RG)
 (41b) Diuen que l'han d'operar. (RD)

Per descomptat, aquestes fórmules de mitigació i altres més diverses com per exemple «se suposa», «com si», «veure clar», etc., apareixen introduïdes també en totes les altres solucions que hem reunit en aquest apartat i no únicament en les d'[Altres solucions].

Passarem ara a la segona categoria dins de la nostra taxonomia dels usos epistèmics del verb modal *sollen*, la de dubte o suposició. Hem de convenir que en aquest apartat hem inclòs totes les ocurrències que implicaven una interrogació d'algun tipus, directa o indirecta. El resultat de les dades

Forma al TT	Ocurrències	%
[<i>haver</i> + <i>de</i> + infinitiu]	94	36,4
[<i>que</i> + subjuntiu]	3	1,16
[<i>caldre</i> + infinitiu]	5	1,94
Verb en futur	3	1,16
[Verb en condicional]	18	6,98
[Altres solucions]	118	52,3

Taula 11. Ocurrències del verb modal *sollen* en el sentit de dubte o suposició.

obtingudes en l'escorcoll del nostre corpus quant a aquest apartat apareixen a la taula 11.

En aquesta categoria hem agrupat també els tres casos de fragments sense equivalent en TT, és a dir, que no han estat traduïts i els hem inclòs en [Altres solucions]. Seguint la mateixa línia dels resultats obtinguts en l'altre apartat dels usos epistèmics de *sollen*, és força palmari que novament, el grup [Altres solucions] supera amb més del 50% la resta de les formes emprades en TT. Entre les formes que tenen una major incidència, es troben l'estructura [*voler* + (*que*/ infinitiu)] (22 ocurrències), la perífrasi verbal [*poder* + infinitiu] amb 28 ocurrències i també hi sovinteja la de [*saber*] ... [*què* + infinitiu], amb 33 ocurrències. Això no obstant, cal subratllar que respon a l'estructura en TO de [*wissen*]..., [*was*]...[*sollen*]. Finalment, també hi hem encabit un grup que denominariem d'una forma ampla de fórmules fraseològiques amb solucions molt diverses, com es pot percebre en els exemples (42b i 43b).

(42a) »Was soll denn das?« (GV)

(42b) —I això, què hi té a veure? (GC)

(43a) Was soll das jetzt. (GV)

(43b) —Però, què vol dir això? (GC)

No obstant això, com veiem a la taula 11, també hem trobat algunes de les formes més usals en els altres apartats, com ara, [*que* + subjuntiu], [*caldre*+ infinitiu], el verb en futur o en condicional, o la perífrasi verbal [*haver* + *de* + infinitiu]. Cal remarcar que aquestes en la majoria dels casos responen al sentit assenyalat sota la forma d'interrogació, o com a dubte, en molts casos amb la introducció de la conjunció alemanya *ob* o *wenn* (44 ocurrències).

■ 7 Conclusions

En aquest estudi s'ha dut a terme una anàlisi de les traduccions de la modalitat deòntica i epistèmica del verb modal *sollen* en el corpus COVALT, tot considerant especialment els aspectes quantitius, però sense menystenir els qualitatius. En primer lloc, hem examinat els aspectes més genèrics de la modalitat per centrar-nos en els usos deòntics i epistèmics. En aquesta línia, hem repassat l'expressió de la deonticitat i l'epistematicitat en alemany, tot subratllant els usos del verb modal *sollen* i, posteriorment hem fet

el mateix amb les formes que assoleix en aquesta llengua. Una vegada definits els dos sistemes, hem analitzat la taxonomia dels usos del verb modal *sollen* i les seues equivalències en les traduccions del corpus COVALT. Com a conclusió ha esdevingut força palmari que cal fer una distinció ben clara a l'hora de parlar de la traducció del verb modal *sollen*, segons l'ús deòntic o epistèmic. Així, des del punt de vista de la freqüència, resulta clar que la forma predominant en les traduccions del corpus COVALT de la modalitat deòntica del verb modal *sollen* és la forma perifràstica deòntica més freqüent en català, és a dir [*haver + de + infinitiu*]. Ara bé, segons la taxonomia presentada, en alguns grups, no és aquesta la solució que hi sovinteja més, per exemple en aquells que hem classificat com «condició», «obligació indirecta» o «intenció o avís», on la forma més nombrosa és, en els dos primers grups, la construcció [*que + subjuntiu*] i, en el darrer, el temps verbal futur. De la mateixa manera, en parlar de les solucions en les traduccions dels usos epistèmics de *sollen*, les solucions que hom ha adoptat responen més aviat a una gran variació, per la qual cosa difícilment es pot parlar de receptes unívokes. Tanmateix sí que hem detectat certes regularitats. Així, caldria parlar especialment de les perífrasis verbals [*deure + infinitiu*], [*voler + infinitiu*] o [*poder + infinitiu*], per esmentar les més nombroses. Tanmateix, en parlar de l'ús epistèmic, certament també hem de fer referència a la perífrasi [*haver + de + infinitiu*], però, com moltes d'aquestes solucions, apareix matisada per adverbis, com ara *potser*, *sembla que* o *i diuen que*, per posar l'aturador en només alguns exemples.

Així doncs, podem enumerar que aquestes solucions no responen únicament a fórmules estandarditzades i autenticades pel material a l'abast del traductor en llengua catalana, sinó que, d'una banda, ben al contrari, resulten fruit de la creativitat o del gust del traductor. Per altra banda, però, també ho són, en molts casos, fruit de les marques que reflecteixen els contextos interactius. És a dir, del conjunt d'estratègies destinades a mantenir la imatge dels interlocutors, en aquest cas, en el context del text literari que, més que més, es troben mediatitzades pels mecanismes que existeixen en cada cultura.

Com a cloenda, voldria fer notar que aquest estudi té una naturalesa exploratòria i descriptiva i, en conseqüència, cal assumir que els resultats no poden ser generalitzats més enllà del context investigat. Així, caldria ampliar i contrastar els resultats amb treballs d'una major envergadura si s'escau. No obstant això, considerem que és una contribució a un problema tant traductològic com, al mateix temps, didàctic al voltant de la traducció al català des de l'alemany i el seu ensenyament. ■

■ Bibliografia

- Axel, Katrin (2001): «Althochdeutsche Modalverben als Anhebungsverben», dins Müller / Reis (eds.), 37–60.
- Badia i Margarit, Antoni. M. (1962): *Gramàtica catalana*, vol. I, Madrid: Gredos.
- (1994): *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Bybee, Joan L. (1985): *Morphology: A Study of the Relation between Meaning and Form* (Typological Studies in Language; 9), Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.
- / Fleischman, Suzanne (1995): «Modality in Grammar and Discourse. An introductory essay», dins: Bybee, Joan / Fleischman, Suzanne (eds.): *Modality in Grammar and Discourse*, Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins, 1–14.
- Cabanes, Vicent (1996): «Les perífrasis modals de necessitat-obligació i probabilitat en català. Seguiment diacrònic. Segles XIII al XX», *Caplletra* 20, 129–163.
- Cohen, Jacob A. (1960): «A coefficient of agreement for nominal scales», *Educational and Psychological Measurement* 20, 37–46.
- Droessiger, Gražina (2004): «Zum Begriff und zu den Arten der Modalität in der Linguistik», *Man and the Word (Žmogus ir žodis)* 3:6, 85–94.
- Duden-Grammatik (1998) = Drosdowski, Günther et al.: *Duden. Grammatik der deutschen Gegenwartssprache. 6., neu bearb. Aufl.*, Mannheim et al.: Duden.
- Duden-Grammatik (2005) = Kunkel-Razum, Kathrin et al.: *Duden. Die Grammatik. Unentbehrlich für richtiges Deutsch. 7., völlig neu erarb. und erweiterte Aufl.*, Mannheim: Duden.
- Eisenberg, Peter (2004): *Grundriss der deutschen Grammatik*, vol. 2: *Der Satz*, Stuttgart: Metzler.
- Engel, Ulrich (2004): *Deutsche Grammatik*, Munich: Iudicium.
- Fabra, Pompeu (1956): *Gramàtica catalana*, Barcelona: Teide.
- Ferrer Mora, Hang (2001) «Les partícules modals alemanyes i els seus equivalents en català des d'una perspectiva contrastiva», *Caplletra* 30, 95–110.

- Gavarró, Anna / Laca, Brenda (2002): «Les perífrasis temporals, aspectuals i modals», dins: Solà, Joan (dir.): *Gramàtica del català contemporani*, vol. III, Barcelona: Empúries, 2663–2726.
- Gramàtica Normativa Valenciana (2006): <<http://www.avl.gva.es/PDF/GNV.pdf>>.
- Grau Tarruell, Maria (2003): *La modalització: manifestacions de la subjectivitat lingüística en els discursos acadèmics orals i escrits*, Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona (tesi doctoral; <<http://www.tdx.cat/handle/10803/4830;jsessionid=E3983488A80F0EDD426EE177F1A09114.tdx1>>).
- Guzman, Josep R. (2000): «Modalitat i traducció: partícules modals i traduccions al català de *Das Fräulein von Scuderi*», dins: Pusch, Claus D. (ed.): *Katalanisch in Geschichte und Gegenwart. Sprachwissenschaftliche Beiträge. Estudios de lingüística*, Tübingen: Stauffenburg, 155–168.
- (2002): «Cortesía i traducció al català de marques d'atenuació en les peticions», *Zeitschrift für Katalanistik* 15, 9–25.
- (2013): «El corpus COVALT i l'eina d'alineament de frases AlfraCOVALT», dins: Bracho Lapiedra, Llum (ed.): *El corpus COVALT: un observatori de fraseologia traduïda*, Aachen: Shaker, 49–60.
- Halliday, Michael A. K. (1994): *Introduction to Functional Grammar*, Londres: Arnold.
- Helbig, Gerhard (1995): «Kontroversen über die deutschen Modalverben», *Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift zur Theorie und Praxis des Deutschunterrichts für Ausländer* 4, 206–214.
- / Buscha, Joachim (2001): *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*, Berlin / München: Langenscheidt.
- Henschelmann, Käthe (1999): *Problem-bewusstes Übersetzen. Französisch-Deutsch. Ein Arbeitsbuch*, Tübingen: Narr.
- Henschel, Elke / Weydt, Harald (2003): *Handbuch der deutschen Grammatik*, Berlin: de Gruyter.
- Horváth, Katalin (2006): «Überlegungen zur Übersetzung modaler Ausdrücke in deutsch-ungarischer Relation», *Jezikoslovje*, 7:1–2, 113–140.
- Jané, Albert (1977): *Gramàtica catalana*, Barcelona: Salvat.
- Kanala, Tanja (2006): *Die deutschen notwendigeitsbezeichnenden Modalverben müssen und sollen in Relation zu den schwedischen måste, skola und böra*, Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto (tesi doctoral, <<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/11339>>).

- Lacreu, Josep (1990): *Manual d'ús de l'estàndard oral*, València: IIFV / Universitat de València.
- Lawick, Heike van (2009): *Manual de traducció alemany-català*, Vic: Eumo.
- Lindemann, Beate (2000): «Die deutschen Modalverben *müssen* und *sollen* in Relation zu ihren norwegischen Verwandten *må*, *skulle*, *burde*», dins: Eichinger, Ludwig M. / Leirbukt, Oddleif (eds.): *Aspekte der Verbalgrammatik* (Germanistische Linguistik; 154), Hildesheim: Olms, 127–146.
- Lyons, John (1977): *Semantics* (2 vols.), Cambridge: Cambridge University Press.
- (1995): *Linguistic Semantics. An Introduction*, Cambridge: Cambridge University Press (trad. (1997): *Semàntica lingüística. Una introducció*, Barcelona / Buenos Aires / México: Paidós, traducció de Santiago Alcoba).
- Martínez Díaz, Eva (2008): «La expresión de la modalidad de obligación en el Corpus del español conversacional de Barcelona y su área metropolitana (2001)», dins: Moreno Sandoval, Antonio (ed.): *Actas del VIII Congreso de Lingüística General. El valor de la diversidad [meta]lingüística*, Madrid: Universidad Autónoma de Madrid (CD-Rom), 1281–1300.
- Moll, Francesc de B. (1968): *Gramàtica catalana especialment referida a les Illes Balears*, Palma: Moll.
- Mortelmans, Tanja (2013): «Wie viel Modalverb braucht der Mensch?», *German as a Foreign Language* 2, 65–91.
- Müller, Reimar / Reis, Marga (eds.) (2001): *Modalität und Modalverben im Deutschen* (*Linguistische Berichte*. Sonderheft; 9), Hamburg: Buske,
- Öhlschläger, Günther (1989): *Zur Syntax und Semantik der Modalverben des Deutschen*, Tübingen: Niemeyer.
- Padró, Lluís (2011): «Analizadores multilingües en FreeLing», *Linguamàtica* 3:1, 13–20.
- / Stanilovsky, Evgeny (2012): «Freeling 3.0: Towards wider multilinguality», dins: *International Conference on Language Resources and Evaluation LREC2012*, Istanbul: ELRA, 2473–2479 <<http://upcommons.upc.edu/e-prints/handle/2117/15986>> [10-02-2014].
- Palmer, Frank Robert (1990): *Modality and the English Modals*, New York et al.: Longman.
- Payrató, Lluís (2002): «L'enunciació i la modalitat oracional», dins: Solà, Joan (dir.): *Gramàtica del català contemporani*, vol. II, Barcelona: Empúries, 1149–1220.

- Pusch, Claus D. / Wesch, Andreas (eds.) (2003): *Verbalperiphrasen in den (ibero)romanischen Sprachen. Perifrasis verbals en les llengües (ibero)romàniques. Perifrasis verbales en las lenguas (ibero-)románicas*, Hamburg: Buske.
- Reis, Marga (2001): «Bilden Modalverben im Deutschen eine syntaktische Klasse?», dins Müller / Reis (eds.), 287–318.
- Ruaix, Josep (1998): *Català complet. Curs superior de llengua*, vol. II, Moià: Ruaix.
- Ruch, Klaus (2004): «Bemerkungen zur Modalität im Italienischen und Deutschen», *Deutsch als Fremdsprache. Zeitschrift für Theorie und Praxis des Deutschunterrichts für Ausländer* 2, 90–99.
- Rull, Xavier (2007): *La perifrasació verbal en català*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Sanchis Guarner, Manuel (1993 [1950]): *Gramàtica valenciana*, Barcelona: Altafulla.
- Thompson, Geoff (1996): *Introducing Functional Grammar*, Londres: Arnold.
- Torrent-Lenzen, Aina (1994): «Les partícules modals alemanyes i llur correspondència funcional en català», dins: Berkenbusch, Gabriele / Bierbach, Christine (eds.): *Zur katalanischen Sprache: historische, soziolinguistische und pragmatische Aspekte*, Frankfurt am Main: Domus Editora Europaea, 111–124.
- (2009): «Polifonía de las emociones. Estudio pragmático sobre la función emotiva de las partículas modales en castellano, catalán y rumano», *Estudis Romànics* 31, 7–34.
- Wolf, Alan J. E. (2006): *Subjectivity in a Second Language: Conveying the Expression of Self*, Berna: Peter Lang.

■ Apèndix 1

- Blumenberg, Bettina (1985): *Verführung*, München: Hanser.
- (1988): *Sedució*, València: Eliseu Climent, traduït per Antoni Lluç.
- Brecht, Bertolt (1971 [1948]): *Geschichten vom Herrn Keuner*, Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- (1993): *Històries del Senyor Keuner*, València: 3i4, traduït per Anacleto Ferrer.
- Chamisso, Albert von (1813): *Peter Schlemihls wundersame Geschichte*, <http://gutenberg.spiegel.de/?id=5&xid=312&kapitel=1#gb_found>.

- (2002): *La Meravellosa història de Peter Schlemihl*, València: Eliseu Climent, traduït per Joan Carles Asins i M. Àngels Català.
- Ende, Michael (1994): *Die Zauberschule und andere Geschichten*, Stuttgart: Thienemann.
- (1996): *Die Geschichte von der Schüssel und vom Löffel*, Stuttgart: Thienemann.
- (2004): *La Sopera i el cullerot*, Alzira: Bromera, traduït per Josep Franco.
- (2004b): *Els millors contes*, Alzira: Bromera, traduït per Josep Franco.
- Funke, Cornelia (2001): *Als der Weibachtsmann vom Himmel fiel*, Hamburg: Cecilie Dressler.
- (2006): *Quan el Pare Noel va caure del cel*, Alzira: Bromera, traduït per Carles Miró.
- Grün, Max von der (1976): *Vorstadtterokodile: Eine Geschichte vom Aufpassen*, München: Omnibus.
- (2000): *La Colla dels cocodrils*, Alzira: Bromera, traduït per Jesús Cortés.
- Hein, Christoph (1989): *Der Tangospieler. Erzählung*, Berlin: Aufbau Taschenbuch Verlag.
- (1990): *El tanguista*, València: 3i4, traduït per Heike van Lawick.
- Hoffmann, Ernst T. A. (1976 [1819]): *Das Fräulein von Scuderi*, Stuttgart: Philipp Reclam Jun.
- (1996): *La senyorita de Scudery*, València: 3i4, traduït per Josep Roderic Guzman Pitarch.
- Kafka, Franz (1986 [1916]): *Die Verwandlung*, Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag.
- (1993 [1919]): *Brief an den Vater*, Frankfurt am Main: Fischer Taschenbuch Verlag.
- (1995): *Carta al pare*, Alzira: Bromera, traduït per Heike van Lawick.
- (1996): *La metamorfosi*, Alzira: Bromera, traduït per Enric Sòria Parra i Heike van Lawick.
- Nöstlinger, Christine (1988a): *Der Neue Pinocchio*, Weinheim / Basel: Beltz.
- (1988b): *El nou Pinotxo*, València: Consorci d'Editors Valencians, traduït per Heike van Lawick.
- (1992): *Spürnase Jakob-Nachbarkind*, Hamburg: Oetinger.
- (2006): *Olfacte de detectiu*, Alzira: Bromera, traduït per Neus Andreu, Clàudia Garcia Enrique-Tarancón i Laia Vilanova Àngeles.

- Rinser, Luise (1989): *Gefängnistagebuch*, Frankfurt: Fischer Taschenbuch Verlag.
- (2000): *Dietari de presó*, València: Tàndem, traduït per Heike van Lawick.
- Roth, Joseph (1994 [1927]): *Die Flucht ohne Ende: Ein Bericht*, München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
- (1995): *Fugida sense fi*, Alzira: Bromera, traduït per Heike van Lawick.
- Sommer-Bodenburg, Angela (1990): *Florians gesammelte Gruselgeschichten*, München: Bertelsmann.
- (1988): *Die Unterirdischen: Ein Liebes-Märchen*, München: Bertelsmann.
- (2000a): *El món subterrani*, Alzira: Bromera, traduït per Josep Franco Martínez.
- (2000b): *Històries de por*, Alzira: Bromera, traduït per Francesc Martí.
- Tieck, Ludwig (1983 [1798]): *Merkwürdige Lebensgeschichte Sr. Majestät Abraham Tonelli*, Husum: Verlag der Nation.
- (1993): *Vida del cèlebre emperador Abraham Tonelli*, Alzira: Bromera, traduït per Heike van Lawick.

- Josep R. Guzman, Universitat Jaume I, Departament de Traducció i Comunicació, Campus de Riu Sec, E-12071 Castelló de la Plana, <guzman@uji.es>.

Zusammenfassung: Im vorliegenden Beitrag werden die epistemische und die deontische Verwendung des Modalverbs *sollen* untersucht. Als Grundlage für die Betrachtungen dient das Parallelkorpus COVALT, welches aus modernen belletristischen Texten in Deutsch und Katalanisch besteht. In Anbetracht der insbesondere quantitativen, aber auch qualitativen Aspekte, werden als Erstes die deontischen und epistemischen Ausdrucksmittel des Deutschen und Katalanischen vorgestellt. Zweitens wird eine funktionale Taxonomie des Modalverbs *sollen* und seine Entsprechungen in Übersetzungen des Korpus COVALT präsentiert. Die Annäherung an die Daten zeigt, dass die deontische Modalität häufig durch die Verwendung von *haver + de + Inf.* realisiert wird. Um jedoch eine Bedingung oder eine indirekte Aufforderung auszudrücken, ist die häufigste Form der Ausdruck *que + Konjunktiv*, während für Intention das Futur gewählt wird. Schließlich wird im Falle der epistemischen Modalität eine Vielzahl von Ausdrücken verwendet, so die folgenden: *deure + Infinitiv*, *voler + Infinitiv*, *poder + Infinitiv* oder *haver + de + Infinitiv*. Die Ergebnisse der vorliegenden Studie lassen darauf schließen, dass die Übersetzer auf standardisierte Formen zurückgreifen, um die deontische Modalität auszudrücken, während sie im Falle der epistemischen Modalität ihre eigenen sprachlichen Ressourcen maximieren. ■

Summary: This paper analyses the translations of the modal verb *sollen* in the corpus COVALT. First, the deontic and epistemic modality of the verb in German and Catalan are pointed out, and a taxonomy on the use of *sollen* is suggested. Secondly, the uses of the verb *sollen* and their equivalences in Catalan are examined in the corpus COVALT.

A quantitative approach to the data shows that the deontic modality is frequently realized by the use of *haver + de + infinitive*. However, to indicate a condition or an indirect obligation, the most frequent form is the expression *que + subjunctive*, while the future tense is chosen to signal intention or warning. Finally, a great variety of expressions are used in the case of epistemic modality. For instance, the translators make use of the following expressions: *deure + infinitive*, *voler + infinitive*, *poder + infinitive*, or *haver + de + infinitive*. Results from the present study suggest that translators are likely to rely on standardized forms to express deontic modality, while in the case of epistemic modality they maximize their own linguistic resources. [Keywords: *sollen*, translation, Catalan, deontic modality, epistemic modality] ■